

INSON SHAXSINI SHAKLLANTIRISHDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING ASOSIY XUSUSIYATLARI

Tashpulatova Dildora Xaydarkulovna-o'qituvchi

Jizzax davlat pedagogika universiteti

Narkulov Saydulla Karimovich-o'qituvchi

Jizzax politexnika institute

Annotatsiya. Pedagogik texnologiya-shaxsiylik xususiyatiga ega ekanligi, muayyan texnologiyalarni ta'limtarbiya muassasida qo'llashga nisbatan yagona, qat'iy, me'yoriy talablar qo'yilmaydi. Har bir pedagog u faoliyat yuritayotgan ta'limtarbiya muhitining xususiyatlari, mavjud ichki va tashqi shart-sharoitlarni inobatga olgan holda muayyan texnologik yondoshuvni amalga oshirishi bo'yicha mulohaza yuritilgan.

Kalit so'zlari: *ilmiy-uslubiy, didaktika, eksperimental, shaxs taraqqiyoti, element, axborot resurslari, adabiyot, fan, harakat va raqobat.*

Annotation. Due to the fact that pedagogical technology has a personal nature, there are no single, strict, normative requirements for the use of certain technologies in an educational institution. It is considered that each pedagogue implements a certain technological approach, taking into account the characteristics of the educational environment in which he works, the existing internal and external conditions.

Key words: *scientific-methodical, didactic, experimental, personal development, element, information resources, literature, science, movement and competition.*

Аннотация. В связи с тем, что педагогическая технология имеет личностный характер, единых, жестких, нормативных требований к использованию тех или иных технологий в образовательном учреждении не существует. Считается, что каждый педагог реализует определенный технологический подход с учетом особенностей образовательной среды, в которой он работает, существующих внутренних и внешних условий.

Ключевые слова: *научно-методический, дидактический, экспериментальный, личностно-развитый, элемент, информационные ресурсы, литература, наука, движение и конкуренция.*

Inson qaysiki kasb sohibi bo'lishidan qat'iy nazar o'z ishiga, mashg'ulotiga qunt bilan, mehr bilan yondashsa, uning butun sir asrorini, usul va vositalarini mukammal egallaydi, shu bilan birga o'z-o'zini anglaydi, shu sohada kamol topadi. O'qituvchi kimni o'stirsa, tarbiyalasa o'zi ham o'sadi, ulg'ayadi, donishmandlik kasb eta boradi. Ta'lim texnologiyasi bu – ta'lim maqsadiga erishish muassasaining umumiy mazmuni, ya'ni, avvaldan loyihalashtirilgan ta'lim muassasaini yaxlit tizim asosida, bosqichma-bosqich amalga oshirish, aniq maqsadga erishi yo'lida muayyan metod, usul va vositalar tizimini ishlab chiqish, ulardan samarali, unumli foydalanish hamda ta'lim muassasaini yuqori darajada boshqarishni ifodalaydi. Pedagogik texnologiyaning markaziy muammosi – o'quvchi shaxsini rivojlantirish orqali ta'lim maqsadiga erishini ta'minlashdan iborat. Pedagogik texnologiya muayyan loyiha asosida tashkil etiladigan, aniq maqsadga yo'naltirilgan hamda ushbu maqsadning natijalanishini kafolatlovchi pedagogik faoliyat muassasaining mazmunidir [1, 28].

Pedagogik texnologiya o'zida quyidagi xususiyatlarni mujassam etadi:

1. Pedagogik texnologiya pedagogik muassasani takomillashtirish, optimallashtirishga bo'lgan ijtimoiy ehtiyojni qondirish omili sanaladi.
2. Pedagogik texnologiya didaktik hamda tarbiyaviy xarakterdagi, shuningdek, ta'lim – tarbiya muassasasini samarali, mahoratli tarzda tashkil etish borasidagi nazariy hamda amaliy bilimlar majmui, metodologik fan sifatida namoyon bo'ladi.
3. Pedagogik texnologiya ta'lim-tarbiya muassasaining umumiy mohiyatini aks ettiruvchi yaxlit muassasadir.
4. Pedagogik texnologiya yo'naltiruvchanlik vazifasini bajaradi, ya'ni, u shaxsni rivojlantirish, tarbiyalash, shakllantirish uchun xizmat qiladi.

5. Pedagogik texnologiya-shaxsiylik xususiyatiga ega bo'lib, muayyan texnologiyalarni ta'limtarbiya muassasida qo'llashga nisbatan yagona, qat'iy, me'yoriy talablar qo'yilmaydi. Har bir pedagog u faoliyat yuritayotgan ta'limtarbiya muhitining xususiyatlari, mavjud ichki va tashqi shart-sharoitlarni inobatga olgan xolda muayyan texnologik yondoshuvni amalga oshirish imkoniyatiga ega.

6. Pedagogik texnologiya o'zida ta'lim, tarbiya va shaxs taraqqiyoti (kamoloti) birligini ifoda etadi [2, 57].

O'zbekiston Respublikasi o'z mustaqilligiga erishgach, u jahon hamjamiyatida va rivojlanish taraqqiyotida o'zining munosib o'rnini mustahkam egallab oldi, shuningdek, XXI asr – axborot texnologiyalari asri va axborotlashgan jamiyat sari ildam qadamlar bilan kirib keldi. Shu bois ham bugungi ilg'or ta'lim berish jarayo-da informatika va axborot texnologiyalarining o'rnini nihoyatda beqiyosdir. Bugungi kunda har bir pedagog uchun ushbu axborot texnologiyalari uning o'quv ishlanmasida eng yetakchi vazifani bajarmog'i lozim. Chunki, o'quvchi yoshlar ongida dars ishlanmasi yaqqol puxta ochib berilishi lozimdir. Ana shundagina ta'lim yanada sifatli hamda maroqli tarzda o'quvchilar ongida shakllanadi. Yetakchi ta'lim bilan bir qatorda o'quvchilarga axborot texnologiyalaridan unumli foydalanish masalasi ham turadi. Chunki, hozirgi kunda insoniyat, shuningdek, informatika fani muqarrar haqiqat bilan yuzma-yuz kelmoqda. Uning asosiy masalasi, muammosi insoniyat faoliyatining boshqa biror sohasida bo'lmaganuchramagan axborot inqirozini (behisob ko'payib ketishini) yengib o'tishdir. Ammo qo'yilgan masalani yechishni zamonaviy axborot texnologiyalari majmuyi bo'lgan komputer texnikasi va global tarmoqlar, Internet umumjahon tarmog'idan unumli foydalangan holda amalga oshirish mumkin.

Zamonaviy kompyuterlar amalda hamma narsani bajarishi mumkin, lekin buning uchun foydalanuvchining o'zi nimani istayotganligini aniq bilishi va eng muhimi kompyuterga buni qanday bajarish kerakligini tushuntirib bera olishi shart. O'z navbatida, kompyuterga nimanidir tushuntirish uchun esa unga axborotni kiritish lozim. Chunki, axborot – informatika va axborot texnologiyasi sohasining asosiy resursidir. Axborot – bu o'zgarishlarga olib kelishi mumkin bo'lgan ixtiyoriy

ajra-tuvchi, farqlovchi, tabaqalashtiruvchi belgidir. Yoki boshqacha qilib umumlash-tirib aytganda, axborot – bu biror faoliyat to‘g‘risidagi xabarlar majmuidir. Shuningdek, o‘z navbatida , informatikada axborot bilan bir qatorda ma’lumot tushunchalari ham keng qo‘llaniladi. Ma’lumotlarga u yoki bu sabablarga ko‘ra foydalanilmaydigan, balki, faqat saqlanadigan belgilar yoki yozib olingan kuzatuvlar sifatida qarash mumkin [3, 88]. Agar bu ma’lumotlarda biror nasra to‘g‘risidagi mavhumlikni (noaniqlikni) kamaytirish uchun fodlanish imkoniyati tug‘ilsa, u holda ma’lumotlar axborotga aylanadi, deyish mumkin. Hozirda insoniyat harakat va raqobat orqali turmush tarzini rivojlantiradi va yangiyangi kashfiyotlarning yaratilishiga asos bo‘ladi. Bu kashfiyotlarning biri – kompyuter texnikasidir. Azaldan insoniyat o‘z ishini osonlashtirish va vaqtni tejash muammolari bilan shug‘ullangan. So‘zsiz aytish mumkinki, kompyuter XX asrning buyuk kashfiyotlaridan biri bo‘ldi. Davr talabiga ko‘ra bugunga kelib kopmyuter texnikasi juda rivojlanib ketdi. Ma’lumotlarni yig‘ish, boshqarish , qayta ishlash va uzatish ayniqsa, hozirgi kunda muhim ahamiyat kasb etib kelmoqda. Rivojlangan va rivojlanayotgan mamalakarlarining hozirgi kunda eng zamonaviy va ixcham texnologiyalaridan foydalanishga bo‘lgan talabi kun sayin ortib bormoqda. Chunki butun dunyo XXI asr – axborot asri deb tan olgandir. Axborot asrida katta hajmdagi ma’lumotlar ombori va axborotlar ustida ishlashga to‘g‘ri kelinmoqda. Jamiyat taraqqiyotining rivojlanishiga, kunlik ehtiyojga kerakli vositalr yuz berayotgan jadal o‘zgarishlar ularning bir qismi bo‘lgan informatika hamda axborot texnologiyalariga o‘z ta’sirini ko‘rsatmoqda. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi dasturiy va texnik ta’minotga ham o‘z ta’sirini ko‘rsatmoqda . Bu ta’sirlar shunchalik kuchliki, yillar ichida emas, balki oylar ichida o‘zgarib va boyib bormoqda. Axborot texnologiyalari va uning texnik, dasturiy ta’minoti yangi variantlarining paydo bo‘lishi bu sohadagi xizmat qilish usulini tubdan o‘zgartirishni talab etadi. Shuningdek, axborot texnologiyasi haqida bilish talabalarning axborot texnologiyalariga bo‘lgan qiziqishini oshiradi. Uning asosini tashkil etuvchi axborot ham neft, gaz, foydali qazilmalar kabi an’anviy moddiy zaxira turlari kabi jamiyatning qimmatli zaxiralaridan biridir, demak, uni qayta ishlash jarayonini

moddiy zaxiralarni qayta ishlash jarayonlari bilan qiyoslanganda texnologiya sifatida qabul qilish mumkin. Shunda quyidagi tushunchani keltirish ayni muddao bo'lar edi: Moddiy ishlab chiqarishning maqsadi – inson yoki tizim ehtiyojlarini qondiruvchi mahsulotlarni ishlab chiqarish bo'lsa, axborot texnologiyalarining maqsadi – inson tahlil qilishi uchun axborotni ishlab chiqarish va uning asosida biror bir xatti-harakatni bajarish bo'yicha qaror qabul qilishdir. Axborot texnologiyasi obyekt, jarayon yoki hodisa (axborot mahsuloti)ning holati haqidagi yangi sifat axborotini olish uchun ma'lumotlar(boshlang'ich axboroti)ni to'plash, qayta ishlash va uzatishning vosita va uslublari jamlanma-sidan foydalanuvchi jarayondir. Axborot texnologiyasi axborot tizimlari bilan mukammal bog'langan bo'lib, ular uchun axborot texnologiyasi asosiy muhit hisoblanadi. Axborot texnologiyasi kompyuterda saqlanayotgan ma'lumotlar ustidan tartiblashgan qoidalar asosida amal, harakat va bosqichlarni bajarish jarayonidir. Axborot texnologiyalarining asosiy maqsadi – birlamchi axborotni maqsadga yo'naltirilgan harakat natijasida qayta ishlash yo'li bilan foydalanuvchiga kerakli axborotni berishdir. Axborot tizimi kompyuterlar , kompyuterlar tarmog'i, dasturiy mahsulotlar, ma'lumotlar bazasi, insonlar, turli texnik va dasturiy aloqa vositalari hamda boshqa qurilmalardan tashkil topgan muhitdir. Axborot tizimining asosiy maqsadi – axborotni saqlash va uzatishdan iborat [4, 18].

Xulosa. Ta'lim tizimini tashkil etishda pedagogik texnologiya didaktik hamda tarbiyaviy xarakterdagi, shuningdek, ta'lim – tarbiya muassasasini samarali, mahoratli tarzda tashkil etish borasidagi nazariy hamda amaliy bilimlar majmui, metodologik fan sifatida namoyon bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Минавваров А. Педагогика. — Т., « Ўқитувчи ». 1996.
2. Тихомиров Т. Болалarning bilish qobiliyatini rivojlantirish. Yaroslavl.: Rivojlanish akademiyasi., 1996.
3. Tolipov U., Usmonboeva M. Pedagogik texnologiyalarning 236 tadbqiqiy asoslari. -T.: 2006

4. Ishmuhamedov R.J, Abduqodirov A., Pardaev A. Tarbiyada innovatsion texnologiyalar (ta'lim muassasalari o'qituvchilari, tarbiyachilari, guruh rahbarlari uchun amaliy tavsiyalar). T.: Iste'dod, 2010.

